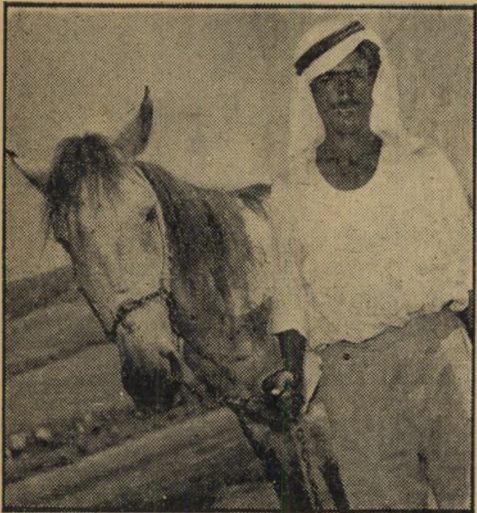

ואדי ערה: מגדל שדות הטבע

לוטפי מחמוד (21) גחן על שתיל הטבק והניע ראשו ב"אוש". 200 דונם היו לנו פה. באה הממשלה ולקחה כמעט את הכל. ומסים היא ממשיכה לקחת כאילו היינו מעבדים את כל האדמות שהיו לנו מקודם. כפרו של לוטפי אינו מופיע על המפה. למעשה, אין זה כפר במובן הרגיל של המלה. יושבים שם רק בני משפחה אחת, המונים יחד כמאה איש והמרוכזים במספר בתי חומר.

איש אינו יודע בדיוק מתי באה המשפחה להתישב במקום הזה. בית-ספר אין בעין איב-רהים, אולם לוטפי מדבר עברית טובה. הוא למד אותה במשך שמונה שנים, בבית-הספר באום אל-פחם. "רוצה להיות אורח טוב ולחיות בכבוד, אבל איך אפשר לחיות בכבוד משנה דונם שאני לוקח בחכירה מע-

רבי אחר מאום אל-פחם, וצריך לשלם לו בעד הזכות לעבד את האדמה שלו?"

סיפר הוא על ראשית עצמאותה של ישראל: "כשפרצה המלחמה ישבנו בשקט במר-קום שלנו ולא עשינו דבר. כיום אני יכול לחיות מהאדמה המעטת שיש לי ואני מוכר רח ללכת לעבוד גם בחוץ. מצאתי משק ירקות ליד תל-אביב ואני עובד שם ומקבל שש וחצי לירות ליום. בשביל לנסוע צריך רשיון. רק ביום העצמאות יש לנו שלושה ימים שאפשר לנסוע לאן שרוצים בלי רשיון."

"ביום העצמאות שעבר באה הממשלה ואמרה שנקים בית-ספר במקום על חש-בוננו. ערכנו חגיגה גדולה לכבוד ההודמ-נות, אבל בית ספר לא הקמנו עד היום. אפילו לא התחלנו אותו, מפני שלא היה לנו כסף."

"כל שנה אני מבסוט לראות את המצער הצבאי ואני שמח מאוד בעצמאות. אבל הייתי יותר שמח, אם היה לי יותר כסף

בכיס. אני מבקש שמישהו יתן לי כסף. אני רק רוצה שיחזירו לנו את האדמות שלנו, ונוכל לעבד אותן כמו שהיה כל השנים ויהיה לנו כסף מספיק. הייתי יכול אולי לעזוב את האדמה וללכת העירה, לע-בוד בכל מיני עבודות ולהרויח הרבה כסף. אבל אני לא אעשה את זה. כי כמו אבותי ואבות אבותי, גם אני נולדתי חקלאי ואמות חקלאי."

"משפחתי יושבת במקום מדורידורות. כל כך הרבה זמן, שאף אחד מהמשפחה הגדולה או מהקרובים שלנו, אינו יודע מ-מתי אנחנו פה. אבל אם נולדתי במקום הזה, סימן שאלוהים רוצה שאני אשאר כאן ואף אחד לא יכול לשנות את זה. גם אסור לאף אחד לשנות את מה שאלוהים קובע בשביל האדם. גם העובדה שאני עובדתי את המקום הזה והלכתי לעבוד בעיר, בגלל ש-לקחו את האדמות שלנו, היא לא בסדר. לכן, אם יתנו לנו בחזרה את האדמות של-נו — הכל יהיה בסדר."

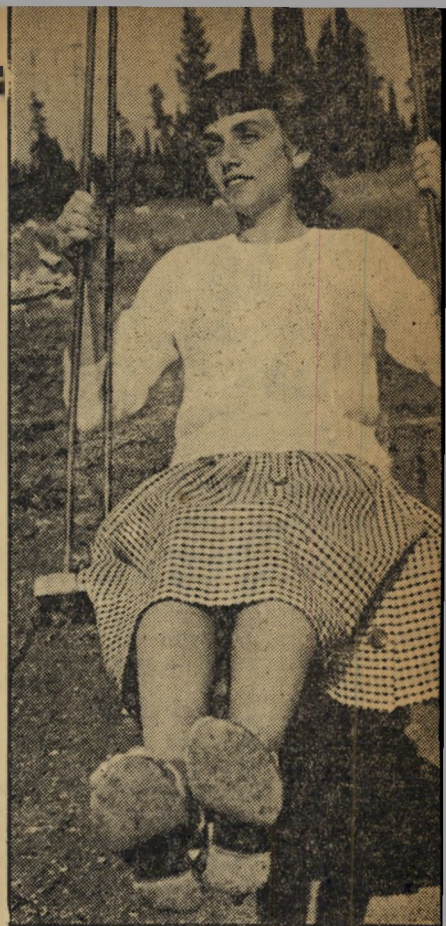
חברת משק-ספר, עד לעבר הקרוב ביותר. מיום שהלכה לצבא, אחרי סיימה את הגימנסיה הרצליה בתל-אביב, היתה תמר לויין חברת משק-ספר בגליל העליון. עתה היא חוזרת לעיר הולדתה, "מסיבות אי-שיות". אולם דעתה על הקיבוץ לא נשתנתה כמלוא הגימיה. אין בפיה כל ביקורת של-לית על הקיבוץ ודרכי-החיים בו. אדרבא, "משום מה התרגלו אצלנו לחשוב כי הקיבוצניות חייבת להיות בלתי מהוקצעת, בעלת הופעה מגושמת ולא מושכת. אינני חושבת שאני נראית היום רע יותר ממה שנראיתי לפני שהלכתי לקיבוץ ולצבא, או ממה שהייתי נראית לו הייתי נשארת כל הזמן בעיר."

ומה דעתה על טרמפים? השיבה תמר: "טרמפ זה ענין רציני מאוד וצריך להתיחס אליו כאל מדע מדויק. לו, למשל, אפשר היה להמציא מכשיר שירשום את כל המ-שבות המתרוצצות במרחו של הנהג, באר-תן שניות או דקות מהזמן שבו הוא מבחין בטרמפיסט עד הרגע שבו הוא עוצר או חולף על פני המסכן, אני חושבת שלא היה דבר מענין מזה בנמצא."

יש נהגים — ואלה הם השנואים עלי ביותר ואני בטוחה שגם על יתר המצפים בכבישים — שאצלם לא היה המכשיר הזה רושם דבר, הוא היה נשאר חלק. הם נוס-עים להם באותו קצב כל הזמן, מבחינים באיש הניצב על הכביש, חולפים על פניו כאילו לא היה קיים בכלל. אחרים מסתכלים עליך בשנאה, כאילו עוללת להם משהו נורא, אלה יש להם לפחות רגשות. אהבה, שונאה — לא חשוב, אבל רגשות. הנהג המתנצל הוא לעיתים תגון, לעיתים מסכן. הגון כאשר הסיבה נראית לעין. מסכן, כא-שר הוא עצמו אינו משוכנע שהסיבה מס-קת.

גם בין אלה שאוספים את הטרמפיסטים קיימים סוגים שונים. המפוט ביותר הוא זה הנוהג באורח טבעי. לו גם אפשר להו-דו באורח דומה. אולם יש העושים רושם כאילו עשו מבצע גדול ורב, בכך שעצרו וחייבים בתודה מיוחדת. אצלם צריך להי-זתר."

ועל המדינה? "הו", השיבה, "היא תהיה בסדר במשך הזמן. לא, זה לא תלוי רק בנהגים."

מגידו:

טרמפיסטי מקיבוץ

הנהגים שנסעו בכביש עפולה-חיפה לקו מן הסתם בכוש-רראיה מוגבל, אם לא הבחינו בטרמפיסטית החמודה שניצבה בהצ-טלבות. "הגעתי עד לכאן בטרמפ ומשום מה זה הפסיק ללכת," סיפרה תמר לויין (25),

חל-אלו: פועל ערבי שכיר

אסעד יוניס (18) מכפר ערה נולד בלי מזל. עם קצת מזל היה לומד כיום באוני-ברסיטה, במקום להעביר צינורות-השקאה אצל איכר יהודי עשיר מחדרה. אסעד נולד למשפחה מראשי הכפר, ואינו זוכר את מל-חמת העצמאות. הוא למד עם שני אחיו בבית-הספר, אותו סיים לפני ארבע שנים. "יחד אתי היו בבית-הספר אחי הגדול אב-רהים ואחי עבד אל-ראוק. כשהיינו שלוש-

תנו בבית-הספר, אבא היה צעיר ופרנס את כולנו מהחקלאות. היו לנו 200 דונם. אבל הממשלה לקחה כמעט את הכל, והשאירה לנו רק 20 דונם. כשסיים אברהים את בית-הספר, נאלץ לה-תחיל לעבוד. אחריו גמר אל-ראוק. מצבה הכלכלי של משפחת יוניס איפשר לאח הצ-עיר להמשיך בלימודים. אסעד סיים את בית-הספר היסודי אחרון בתור, ומאחר ושניים מבני הבית לא יכלו ללמוד מחוסר כסף, הלך לעבוד. כיום הוא מצוייד ברשיון-תנועה לשלושה חדשים, מרויח שבע לירות ליום. "אני רוצה נורא ללכת לצבא, אבל לא רוצים לקבל אותי," סיפר. "רק למקום אחד הסכימו לקבל אותי, למשמר הגבול. אבל לשם אני לא רוצה ללכת. זה בודאי משעמם. הכל בארץ היה יכול להיות טוב, לו הייתה לנו יותר עבודה וכמובן יותר פרנסה וכסף. הנה, לבעל המקום הזה שא-ני עובד אצלו, יש יותר מאלף דונם אדמה, לי אין כלום כמעט. אני לא אומר לקחת ממנו את האדמה ולתת לי, אני לא קומר" ניסט. אבל לפחות שידאגו שיהיה לי יותר עבודה, כדי שאוכל לפרנס את עצמי."

"ככה, אנחנו מוכרחים לעבוד בכל מיני עבודות אחרות — והעיקר להרויח עוד קצת כסף. אברהים ואני עוזרים בכפר שלנו למפגלת אחדות-העבודה, ומקבלים בעד זה קרוב למאה לירות לחודש. אם תהיה לי עבודה יותר טובה, לא יהיו לי טענות. בעל הבית שלי הבטיח לסדר לי עבודה כמתלמד במוסך בחדרה. אם זה יתבצע, תהיה לי עבודה טובה ומכובדת, ופרנסה מספיקה. אבל גם כיום, למרות הכל, לא הייתי עובד את הארץ לשום מקום אחר בעולם. חוץ מאמריקה, אולי, או אנגליה. שמעתי שאפשר לעשות שם חיים מצויינים."

גם מה לא רע לי, אבל אני בכל זאת לא כל כך חופשי כפי שהייתי רוצה להיות. ובכל פעם שקורה משהו, אסור לנו לצאת מהכפרים שלנו. לכן אני מבסוט שביום-העצמאות יש לנו חופש גמור לעשות מה שאנחנו רוצים ולצאת מהכפרים בלי צורך ברשיון מיוחד."

חדרה: הפרדסן הוותיק

בהגנה, ועד היום הוא מלא חרדת-קודש על נס העצמאות. "עצמאות זה דבר גדול," הצהיר, "יום העצמאות הוא בשבילי החג הגדול ביותר שיש לנו. יותר חשוב אסילו מיום כיפור. זה החג היחיד שבו אין אני עובד."

"ולכן אני יכול לעשות בו את חשבון-הנפש שלי. לא תיארתי לי את המדינה בצורה כזאת, כאשר קמה חשבתני שאם יהודים — שידעו תמיד את הטעם של חוסר חופש-הפעולה — יקימו מדינה, יהיה הדבר החשוב ביותר במדינה זו החופש לכולם. והנה קמה ברוך השם המדינה והתחלנו למעמדות, שהתהוה ביניהם היא כה גדולה שאינני יודע לאן זה יוביל בסופו של דבר. הדבר הבולט ביותר כרגע הוא, לדעתי, הקי-פוח המשוע של המעמד האזרחי. אבל מי יודע, אולי עוד יבוא מיפנה לטובה?" "אני בטוח בסוף סוף תבין כל ממשלה, ואפילו סוציאליסטית, שגם המעמד האזרחי זכאי להתקיים."

מאיר כהן מחדרה הוא הטיפוס הקלאסי של מה שנוהגים העולים החדשים לכנות במרירות "החזיתקים שבאו לפנינו ולקחו את כל הטוב." כהן, כיום בן 51, עלה ארצה בשנת 1926, כסגנית ראשונה מעיר קטנה ליד ביאליסטוק. חצי שנה עבד בזכרון-יעקב מוקפת-הביצות, וכמו כל חלוץ ראוי לשמו חלה בקדחת, פירפר שבועות בין חיים למחלה.

מוזכרון עבר כהן לחדרה. הוא החל את הקריירה החקלאית שלו כפועל שכיר, שמש-כורתו היומית היתה בסביבות 12 גרוש. כבעל מעוף הבחין כהן מיד כי האדמות המונוחות ומפוצות-הקדחת, שאיש לא הסכים לגור בהן באותם ימים, עתידות להירפא אי-פעם מן הקדחת הממארת ואז יעלה שחיין לאין שיעור. הוא קנה אדמות במחירים פער-טים וכיום אין הוא יכול לפקח על העבודה הגועשית בהן, מבלי שיהיה גוקק למכונית בעלת הנעה קדמית.

בשנת 1948 היה מאיר כהן בחדרה, פעיל